

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОРСЬКОМУ ТА ВНУТРІШНЬОМУ ВОДНОМУ ТРАНСПОРТІ

SOME ASPECTS OF IMPROVING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN SEA AND INLAND WATER TRANSPORT TECHNOLOGIES

У роботі проаналізовано проблему формування комунікативної компетентності у здобувачів освіти – майбутніх фахівців з транспортних технологій у сфері морського та внутрішнього водного транспорту.

Розглянуто програму навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням», що укладена на базі освітньо-професійної програми освітнього ступеня бакалавр, спеціальності J5 Морський та внутрішній водний транспорт, спеціалізації J5.05 Транспортні технології на морському та внутрішньому водному транспорті. Метою вивчення навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» є підготовка фахівців у галузі транспорту відповідно до вимог і запитів сучасного ринку та суспільства, формування навичок та вмінь практичного володіння англійською мовою як засобом професійного спілкування у майбутній професійній діяльності, здатності до трансмісії та адекватної реценції усного монологічного і діалогічного висловлювання та письмових професійних повідомлень.

Комунікативна компетентність фахівців з транспортних технологій на морському та внутрішньому водному транспорті розуміється як здатність ефективно взаємодіяти з іншими учасниками транспортного процесу, яка включає знання, вміння та навички для досягнення професійних цілей. Вона передбачає вміння використовувати професійну термінологію, застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, враховувати культурні та соціальні особливості, а також володіти навичками переговорів та вирішення конфліктів. Означене дозволяє успішно спілкуватися англійською мовою під час виконання своїх професійних обов'язків на посадах інженера-диспетчера з руху флоту, диспетчера з міжнародних перевезень, фрахтівника, стивідора, морського агента, транспортного експедитора.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність; фахівець з транспортних

технологій; морський транспорт; надання послуг судноплавства; морська транспортна система.

The paper analyzes the problem of developing communicative competence in students – future specialists in transport technologies in sea and inland water transport technologies.

The program of the academic discipline “English for Specific Purposes” is considered, which is based on the educational and professional program of the bachelor’s degree, specialty J5 Maritime and inland water transport, specialization J5.05 Transport technologies in maritime and inland water transport. The purpose of studying the academic discipline “English for Specific Purposes” is to train specialists in the field of transport in accordance with the requirements and requests of the modern market and society, to form skills and abilities of practical proficiency in English as a means of professional communication in future professional activities, the ability to transmit and adequately receive oral monological and dialogical statements and written professional messages.

Communicative competence of future specialists in sea and inland water transport technologies is understood as the ability to effectively interact with other participants in the transport process, which includes knowledge, skills and abilities to achieve professional goals. It involves the ability to use professional terminology, apply modern information and communication technologies, take into account cultural and social characteristics, as well as possess negotiation and conflict resolution skills. This allows you to successfully communicate in English while performing your professional duties as a fleet traffic engineer, international transportation dispatcher, freight forwarder, stevedore, marine agent, and freight forwarder.

Key words: foreign language communicative competence; transport technology specialist; maritime transport; provision of shipping services; maritime transport system.

УДК 378.881.111.1: 656.6
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/89.49>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Чиж С.Г.,
orcid.org/0000-0003-0244-2796
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін,
Дунайського інституту
Національного університету
«Одеська морська академія»

Постановка проблеми. У процесі підготовки майбутніх фахівців з транспортних технологій значна увага має приділятися підвищенню рівня їх іншомовної комунікативної компетентності, адже непорозуміння під час виконання своїх професійних обов'язків на посадах інженера-диспетчера з руху флоту, диспетчера з міжнародних перевезень, фрахтівника, стивідора, морського агента, транспортного експедитора можуть призвести до негативних наслідків.

Актуальність проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з транспортних технологій на морському та внутрішньому водному транспорті зумовлена

швидким розвитком інформаційного суспільства, а відтак особливого значення набуває їх вміння організувати ефективне спілкування у портах, терміналах, складах під час навантажувально-розвантажувальних робіт, а також під час контролю вантажопотоку, пасажиропотоку та транспортного потоку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питання професійної підготовки морських фахівців присвячено наукові праці вітчизняних (С. Барсук, Л. Герганов, О. Доброштан, С. Козак, І. Литвиненко, І. Сокол, Т. Спичак, В. Сметлікова, О. Тирон, О. Тимофєєва, В. Чернявський, О. Фролова, та ін.) науковців.

Останнім часом підвищуються вимоги до рівня іншомовної комунікативної компетентності інженера-диспетчера з руху флоту, диспетчера з міжнародних перевезень, фрахтівника, стивідора, морського агента, транспортного експедитора, що й зумовило вибір теми нашого дослідження [8].

Мета статті – аналіз міжнародних вимог щодо підготовки фахівців морського та внутрішнього водного транспорту, шляхи удосконалення їх іншомовної комунікативної компетентності.

Завдання статті:

- проаналізувати вимоги Міжнародного морського та Європейського законодавства щодо здійснення діяльності з перевезень морськими та внутрішніми міжнародними водними шляхами;

- розглянути організацію роботи щодо підвищення іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з транспортних технологій на морському та внутрішньому водному транспорті під час вивчення навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням».

Виклад основного матеріалу. З метою забезпечення ефективної функціональності транспортних систем і досягнення міжнародних стандартів у сфері транспортних послуг необхідним стає формування висококваліфікованих і компетентних фахівців.

Серед основних завдань Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038р. визначено: підвищення рівня кадрового потенціалу, оновлення та вдосконалення навчально-методичної та програмно-технічної бази для підготовки фахівців портової галузі [6].

У Стратегічному плані розвитку морського транспорту України на період до 2020 року як короткострокову мету визначено підвищення рівня освіти та кваліфікації фахівців судноплавної та портової галузі [3].

Морський транспорт є однією з найбільш динамічних та перспективних галузей міжнародного господарства, де працюють фахівці, професійна діяльність яких пов'язана з морською транспортною системою, експлуатацією морських портів, морською промисловістю. Задля оптимальної стратегії їх роботи компетентний фахівець з транспортних технологій повинен володіти не лише професійними, а й мовленнєвими знаннями, вміннями та навичками.

Поняття «компетентність» (лат. *competens* – відповідний, здібний) досі є предметом багатьох дискусій, адже у науковій літературі існує чимала кількість його визначень.

Так, експерти проекту «DeSeCo (Definition and Selection of Competencies)» визначають поняття компетентності як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби і виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних

пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, усього того, що можна мобілізувати для активної дії [11].

Компетентність передбачає вміння відповідати складним потребам, використовуючи та мобілізуючи психосоціальні ресурси (включаючи навички та ставлення) в конкретному контексті. Наприклад, вміння ефективно спілкуватися є компетенцією, яка може спиратися на знання мови, практичні навички ІТ та ставлення до них тих, з ким людина спілкується [11].

Отже, компетентність фахівця морської галузі розглядається в сучасних соціально-економічних умовах як запорука успіху професійної діяльності, що відповідає розвитку плавальних, суднобудівних та морських робітничих спеціальностей. Компетентність спеціаліста морської галузі визначають як характеристику спеціаліста морського профілю, що представлена комплексом його знань, досвіду, навичок, мотивації, який дозволяє успішно вирішувати професійні завдання в морі та на суші.

На думку О. Тирон, іншомовна компетентність моряка – це інтегративна властивість особистості, її здатність реалізовувати вміння раціональної комунікації в процесі виконання функціональних обов'язків і використовувати стратегії успішного міжособистісного спілкування з метою гарантування безпеки міжнародного мореплавства та власної безпеки засобами мови міжнародного спілкування [7].

На нашу думку, комунікативна компетентність фахівців з транспортних технологій на морському та внутрішньому водному транспорті – це здатність ефективно взаємодіяти з іншими учасниками транспортного процесу, яка включає знання, вміння та навички для досягнення професійних цілей. Вона передбачає вміння використовувати професійну термінологію, застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, враховувати культурні та соціальні особливості, а також володіти навичками переговорів та вирішення конфліктів.

Робочою мовою на судні, згідно з Міжнародною конвенцією про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДМНВ), є англійська мова [2].

Міжнародна морська організація пропонує всім викладачам морської англійської мови використовувати ІМО модельний курс 3.17, де описує методику використання комунікативного підходу та її переваги. У даному курсі також запропоновані конспекти занять із використання комунікативного підходу, особливості викладання граматики, лексики, фонетики, а також особливості формування навичок говоріння, читання, письма, аудіювання. Як додаток ІМО також подає перелік посилань на вимоги до формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх моряків згідно конвенції ПДМНВ. Означений модельний курс містить

покрокову інструкцію щодо впровадження комунікативного підходу у викладання англійської мови майбутнім фахівцям морської галузі [10].

Важливим напрямом професійної підготовки майбутніх фахівців з транспортних технологій є приведення її до вимог міжнародних конвенцій та стандартів вищої освіти на морському та внутрішньому водному транспорті. Так, Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія» – один з провідних вищих навчальних закладів в галузі морської індустрії України – готує здобувачів освіти, що одержують фундаментальну гуманітарну та соціально-економічну, математичну та природничо-наукову, а також професійну та практичну підготовку фахівців з транспортних технологій. Здобувачі освіти набувають компетентностей протягом усього періоду навчання.

Інститут готує, зокрема, й спеціалістів за освітньо-професійною програмою спеціальності J5 Морський та внутрішній водний транспорт, спеціалізації J5.05 Транспортні технології на морському та внутрішньому водному транспорті, що орієнтована на формування та розвиток професійних компетентностей фахівців для здійснення ефективної управлінської діяльності на підприємствах морегосподарського комплексу [4].

Цілями освітньо-професійної програми є підготовка конкурентоспроможних на сучасному ринку праці фахівців, здатних вирішувати практичні проблеми, професійні завдання та обов'язки прикладного характеру у сфері транспортних технологій на морському та внутрішньому водному транспорті, в тому числі відповідно до сучасних вимог Міжнародного морського та Європейського законодавства щодо здійснення діяльності з перевезень морськими та внутрішніми міжнародними водними шляхами.

Згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України: Класифікатор професій (ДК 003:2010) та International Standard Classification of Occupations 2008 (ISCO-08) випускники з професійною кваліфікацією «Бакалавр з транспортних технологій» можуть обіймати первинні посади за професійними назвами робіт, зокрема: інженера-диспетчера з руху флоту, диспетчера з міжнародних перевезень, фрахтівника, стивідора, морського агента, транспортного експедитора та ін. [1; 9].

В означеному документі надається інформація щодо видів, форм і методів контролю якості підготовки, компетентностей, які здобувачі освіти повинні отримувати під час навчання у вищому морському навчальному закладі. Так, обов'язковими компонентами освітньої програми є цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, куди входить вивчення освітньої компоненти «Англійська мова за професійним спрямуванням».

Метою вивчення навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням»

є підготовка фахівців у галузі транспорту відповідно до вимог і запитів сучасного ринку та суспільства, формування навичок та вмінь практичного володіння англійською мовою як засобом професійного спілкування у майбутній професійній діяльності, здатності до трансмісії та адекватної рецепції усного монологічного і діалогічного висловлювання та письмових професійних повідомлень (із використанням стандартних фраз) [5].

Робоча програма складена відповідно до вимог освітньо-професійної підготовки бакалавра «Транспортні технології на морському та внутрішньому водному транспорті». Навчальна дисципліна забезпечує набуття перелічених нижче компетентностей та досягнення програмних результатів навчання:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у галузі морського та внутрішнього водного транспорту з використанням теорій та методів сучасної транспортної науки на основі системного підходу та з врахуванням комплексності та невизначеності умов функціонування транспортних систем.

Загальні компетентності:

ЗК 04 Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 11 Здатність працювати автономно та в команді.

ЗК 13 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Програмні результати навчання:

ПРН 01 Брати відповідальність на себе, проявляти громадянську свідомість, соціальну активність та участь у житті громадянського суспільства, аналітично мислити, критично розуміти світ.

ПРН 04 Давати відповіді, пояснювати, розуміти пояснення, дискутувати, звітувати іноземною мовою на достатньому для професійної діяльності рівні [5].

В сучасних умовах морський судноплавний бізнес є вкрай важливим, а відтак має бути забезпечений системний логістичний підхід щодо концепції, управління, контролю і нагляду за здійсненням судноплавних послуг, які базуються на правових нормах, прийнятих міжнародними морськими організаціями, а також на оптимальній стратегії роботи судноплавних організацій і морських портів.

Висновки. Аналіз літератури, нормативних документів міжнародних та державних організацій, освітньо-професійної програми спеціальності J5 Морський та внутрішній водний транспорт, навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» дозволив запропонувати визначення комунікативної компетентності фахівців з транспортних технологій, під якою розуміється здатність ефективно взаємодіяти з іншими учасниками транспортного процесу, яка включає знання, вміння та навички для досягнення професійних цілей. Вона передбачає вміння

використовувати професійну термінологію, застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, враховувати культурні та соціальні особливості, а також володіти навичками переговорів та вирішення конфліктів. Означене дозволяє успішно спілкуватися англійською мовою під час виконання своїх професійних обов'язків на посадах інженера-диспетчера з руху флоту, диспетчера з міжнародних перевезень, фрахтівника, стивідора, морського агента, транспортного експедитора та ін.

Подальші перспективи вбачаємо у впровадженні методів викладання англійської мови, що поєднували б традиційні освітні практики із сучасними цифровими технологіями, інтерактивними формами навчання задля формування іншомовної комунікативної компетентності у здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців з транспортних технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Класифікатор професій України ДК003:2010. URL: <https://buhgalter911.com/uk/spravochniki/klassifikatory/statisticheskie-klassifikatory/klassifikator-profesiy-kp-950586.html> (дата звернення: 16.11.2025)
2. Манільські поправки до додатка до Міжнародної конвенції про підготовку та і дипломування моряків та несення вахти. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu10242?an=2> (дата звернення: 14.11.2025).
3. Наказ Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Стратегічного плану розвитку річкового транспорту на період до 2020 року».

URL: <https://mtu.gov.ua/documents/446.html> (дата звернення: 11.11.2025).

4. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра «Транспортні технології на морському та внутрішньому водному транспорті». URL: <https://dinuoma.com.ua/wp-content/uploads/2025/10/OPP275-2025zm.pdf> (дата звернення: 06.11.2025).

5. Робоча програма навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» / Желясков В.Я., Чиж С.Г. Ізмаїл, 2025. 12 с.

6. Розпорядження «Про затвердження Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/548-2013-%D1%80> (дата звернення: 03.11.2025).

7. Тирон О.М. Психолого-педагогічні особливості процесу формування іншомовної компетентності майбутнього моряка. *Вісник Одеського національного університету імені І.І.Мечникова*. 2015. Вип. 4 (38). С.148–156.

8. Шкурко Є. Л. Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців транспортних технологій на морському та річковому транспорті через професіогенез. *Бізнес Інформ*. 2023. Вип. 9. С. 135–146.

9. International Standard Classification of Occupations 2008. URL: <https://webapps.ilo.org/ilostat-files/ISCO/newdocs-08-2021/ISCO-08/ISCO-08%20EN%20Vol%201.pdf> (дата звернення: 05.10.2025).

10. Model Course 3.17. URL: https://www.academia.edu/34839973/Model_Course_3.17 (дата звернення: 03.11.2025).

11. The Definition and Selection of Key Competencies. URL: <https://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf> (дата звернення: 07.10.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.12.2025
Дата публікації: 30.12.2025